

11. KLASS

Enne töö alustamist joonistage puhtandi tiitellehele järgnev tabel ja täitke nimede ja kooli lahter.

11. klass		I	II	III	IV	Σ
Õpilase nimi						
Õpetaja nimi						
KOOL						

Kasutada võib keemiliste elementide perioodilisuse süsteemi tabelit, lahustuvustabelit ja kalkulaatorit.

1. (8 p) Tööstuses kasutatakse pentaani penopolüstürooli tootmisel vahu tekitajana. Isopentaan on sünteetilise kautšuki lähteaineks. Pentaan on laboratooriumides lahustiks.

- a) i)** Joonistage kõikide pentaani isomeeride graafilised struktuurivalemid ja **ii)** kirjutage nende nomenklatuursed nimetused. **(3)**
- b)** Pentaani isomeeride keemistemperatuurid on 36 °C, 27 °C ja 9 °C. Millistele isomeeridele need väärtused kuuluvad? **(3)**
- c)** Kirjutage reaktsioonivõrrandid: **i)** pentaan + O₂ → ...; **ii)** pentaan + Br₂ → HBr + ... **(2)**

2. (11 p) Kaheprootonilise happe **A** ja soola **B** (194 g/mol) vesilahusele lisatakse oblikhape (H₂C₂O₄) lahust. Eraldub gaas **C** ja moodustuvad soolad **D** ja **E**. Gaas **C** reageerib lubjaveega moodustades algul sademe, mis gaasi läbijuhtimisel kaob. Soolades **D** ja **E** on väevli sisaldus vastavalt 24,5% ja 18,4%. Mõlemas soolas on väevli oksüdatsiooniaste sama.

- a)** Leidke millised metallid on soolades **D** ja **E**. Põhjendage vastust arvutustega. **(2)**
- b)** Kirjutage ainete **A**, **B**, **C**, **D** ja **E** valemid ja nimetused. **(5)**
- c)** Kirjutage reaktsioonivõrrandid: **i)** **C** + lubjavesi → sade + ...; **ii)** sade + **C** → ...; **iii)** **A** + **B** + oblikhape → .... **(4)**

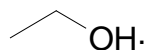
3. (9 p) Bordoo vedelik on taevasinise värvusega suspensioon, mida kasutakse taimekaitse vahendina seenhaiguste tõrjeks. Vedelik valmistatakse vaskvitriolist (249,5 g/mol) ja kustutatud lubjast (74,1 g/mol). Mõlemad lähteained lahustatakse üksteisest eraldi vees misjärel vasksulfaadi lahust valatakse pideval segamisel peene joana lubjapiima sisse.

Eeskirja kohaselt tuleb 50 liitri bordoo vedeliku valmistamiseks kasutada 500 g vaskvitrioli ja 500 g kustutatud lubja ning 2×25 liitrid vett (1,0 g/cm³).

- a)** Arvutage **i)** vasksulfaadi ja **ii)** kaltsiumhüdroksiidi hulgad. **(2)**
- b)** **i)** Kirjutage vask(II)hüdroksiidsulfaadi (257 g/mol) moodustumise reaktsioonivõrrand ja **ii)** arvutage kõikide ainete massid reaktsiooni lõpus. **(4)**
- c)** Arvutage **i)** vasksulfaadi lahuses ja **ii)** kaltsiumhüdroksiidi suspensioonis vee protsendiline sisaldus. **(2)**
- d)** Miks Bordoo vedeliku valmistamiseks ei saa kasutada tsingitud nõud? Kirjutage reaktsiooni võrrand, mis tsingitud nõu kasutamisel aset leiab. **(1)**

4. (12 p) Etaan-1,2-diool (**A**) on mitmehüdroksüülsete alkoholide lihtsaim esindaja. Esimesena sünteesis selle ühendi C-A Wurtz 1859 a. etaan-1,2-diooli dietanaadi (**B**) seebistamise teel (**i**). Aasta hiljem saadi ühendit **A** epoksüetaani (**C**) hüdratatsioonil (**ii**). Esimese maailmasõja alguses hakati ühendit **A** tootma 1,2-dikloroetaanist (**D**) (**iii**). Nii saadud ühendist **A** valmistati lõhkeainet mille põhikomponendiks oli etaan-1,2-diooli dinitraat (**E**) (**iv**).

a) Joonistage ühendite **A**, **B**, **C**, **D** ja **E** graafilised struktuurivalemid. (5)

Näiteks, OH.

b) Kasutades lähteainete lihtsustatud struktuurivalemeid nagu KOH, HONO₂, (CH₂)O ja CH₃COOH, kirjutage reaktsioonide (**i**)–(**iv**) võrrandid. (2)

c) Leidke alljärgnevate reaktsiooniskeemide põhjal üendid **M**, **W**, **X**, **Y** ja **Z** ning joonistage nende graafilised struktuurivalemid. (5)

Üendid **M**, **W**, **X** ja **Y** omavad ühte või mitut eetrile iseloomulikku sidet, kusjuures üendid **W**, **X**, **Y** on tsüklilised. Ühendis **Z** on neli koordinatiivset sidet.

